

Lover og regler - en historisk gjennomgang

- **Hvalfredningsloven (1904)**

Den første loven for fredning av hval ble til i Norge. Hvalfredningsloven gikk ut på at det fra januar 1904 skulle være forbudt å jage eller fange hval i sjøterritoriene utenfor Nordland, Troms og Finnmark.

- **Hvalkomiteen (1924)**

Komiteen ble etablert under ledelse av professor Johan Hjort, og skulle koordinere norske interesser i internasjonal hvalfangst, spesielt i Antarktisk.

- **Hvalrådet (1929)**

Rådet var et statlig organ som skulle bidra til bedre kontroll (kvoter, fredning) og effektivisering av hvalfangst, bl.a. ved å tilrettelegge for bedre samhandling mellom rederne. Dette rådet ble etablert som et ledd i reguleringen av bardehval. Opprinnelig lå hvalrådet under Handelsdepartementet, deretter ble lagt under Industridepartementet, og til slutt havnet det under Fiskeridepartementet.

- **Den internasjonale avtalen om regulering av hvalfangst (1937)**

- **Krav om konsesjon (1938)**

- **Den internasjonale konvensjonen om regulering av hvalfangst (1946)**

En internasjonal avtale som ble utformet for å gjøre hvalfangst bærekraftig. Konvensjonens formål er å beskytte alle hvalarter fra overbeskatning, å etablere et system for internasjonal regulering av fangsten for å sikre bevaring og utvikling av hvalbestandene, og å sikre hvalbestandene som naturressurser for fremtidige generasjoner. Det primære verktøyet for å arbeide mot disse målene er den internasjonale hvalfangst kommisjonen (IWC).

- **Fangstforbud på knølhval (1966)**

Det er anslått at minst 200 000 knøler ble drept i det 20. århundre, noe som tilsvarte en reduksjon av den globale bestanden på over 90%. Det ble derfor innført et generelt fangstforbud i 1966.

- **Opprettelse av CITES (1976)**

Konvensjonen om internasjonal handel med truede dyre- og plante arter (CITES) ble etablert i 1973 og trådte i kraft i 1975. 164 land har i dag tiltrådt konvensjonen. I Norge har konvensjonen vært gjeldende siden 25. oktober 1976. Direktoratet for naturforvaltning er forvaltningsmyndighet for CITES i Norge. Formålet med konvensjonen er å sikre at internasjonal handel med eksemplarer eller produkter av ville dyr og planter ikke truer artens overlevelse. Det er således ikke en forvaltningsorganisasjon, men en konvensjon for regulering av handel. Handelen reguleres gjennom et system med import- og eksportlisenser.

- **Maksimumskvoter (1976)**

Innføring av årlige maksimumkvoter.

- **Krav om fangststopp/ monatorium (1982)**

Den Internasjonale hvalfangstkommisjonen (IWC) vedtok i 1982 en fangststopp for all kommersiell hvalfangst med virkning fra 1986. Norge reservert seg mot denne bestemmelsen.

- **FNs havrettskonvensjon av 1982**

FNs havrettskonvensjon av 1982 gir regler for statenes samarbeid om vern og forvaltning av de levende marine ressursene. Den danner den bredere rettslige rammen for all marin ressursforvaltning. Det essensielle i havrettsregimet som ble utviklet på 1970-tallet, er at kyststatene får suverene rettigheter over naturressursene innenfor 200 miles «eksklusiv økonomisk sone». Formålet med bestemmelsene om ressursforvaltning i de økonomiske sonene er særlig å oppnå en optimal bærekraftig utnyttelse, og å fremme tiltak som opprettholder beskattede arter på nivåer som kan gi maksimalt langtidsutbytte (MSY – «maximum sustainable yield») gjennom nasjonalt uttak og samarbeid mellom berørte stater om opprettholdelse og fordeling av de levende ressursene. Bevaringsplikten innebærer blant annet å måtte fastsette en største tillatt fangst basert på vitenskapelige data, som sikrer mot overbeskatning (tradisjonelt TAC – «total allowable catch»). I denne forbindelse skal det også tas hensyn til virkningen på arter som er forbundet med eller avhengige av de beskattede arter, herunder bi- fangst.

Havrettskonvensjonen gir rett, men ikke plikt til å forvalte sjøpattedyr strengere enn andre marine ressurser. Den forutsetter at sjøpattedyr er naturressurser, ettersom det snakkes om utnyttelse av sjøpattedyr. Når det gjelder hvem som har forvaltningskompetansen, uttrykker Havrettskonvensjonen en generell plikt til å samarbeide gjennom egnede internasjonale organisasjoner, dvs. organisasjoner som driver forskning omkring og forvaltning av marine ressurser.

- **Saltvannfiskeoven (1983)**

Fangst av hval og sel, samt jakt på kyst sel, er regulert av forskrifter fastsatt med hjemmel i lov fra 1983 nr. 40 om saltvannsfiske.

- **Stans i den norske vågehvalfangsten (1987)**

Norge innførte stans i den norske vågehvalfangsten i 1987, i påvente av bedre kunnskap om bestandstørrelsen.

- **[Opprettelse av sjøpattedyrprogrammet \(1988\)](#)**

Norges fiskeriforskningsråd besluttet i 1988 å oppnevne en planleggingsgruppe for et norsk Sjøpattedyrprogram. Det totale norske sjøpattedyrprogrammet hadde en varighet på ca. ti år (1987-1997).

- **Opprettelse av den nord atlantiske sjøpattedyrkommisjonen (1992)**

Den nordatlantiske sjøpattedyrkommisjonen (NAMMCO) ble opprettet i 1992 som et resultat av et samarbeid som hadde vokst frem over flere år, via flere konferanser om sjøpattedyrforvaltning og en nordatlantisk komité for sjøpattedyrforskning. NAMMCO-avtalen etablerer et råd der de fire partene – Færøyene, Grønland, Island og Norge – er medlemmer. Canada, Japan og Russland møter fast som observatører. Rådet treffer beslutninger om forvaltning av sjøpattedyrbestander i det nordatlantiske området. Nye medlemmer kan tas opp om de fire partene er enige om det. En motivasjon for opprettelsen av NAMMCO var som en slags protest fra fangstlandene, som mente at IWC ikke ivaretok sine forvaltningsmessige forpliktelser. I hovedsak har NAMMCO konsentrert seg om småhval, sel og hvalross som ligger utenfor IWCs kompetanseområde. Men NAMMCO har også gitt forvaltningsråd om bestander som forvaltes av IWC. En hovedoppgave for NAMMCO skal være å sette søkelyset på hvordan sjøpattedyr påvirkes av endringer i det marine miljø, og hvordan interaksjonen er mellom sjøpattedyr og viktige kommersielle fiskebestander.

- **Vågehvalfangsten gjenopptas (1993)**

På grunnlag av estimering av bestandstørrelsen vurderte den norske regjeringen at bestanden var stor nok til å kunne gi bærekraftig høsting og bestemte at vågehvalfangsten skulle gjenopptas etter ett opphold på fem år.

- **Deltakerloven (1999)**

Fangst av hval og sel, samt jakt på kystsel, er regulert av forskrifter fastsatt med hjemmel i lov fra 1999 nr. 15 om retten til å delta i fiske og fangst (deltakerloven). I henhold til deltakerloven § 12 må ingen uten spesiell tillatelse fra departementet drive fangst av hval og sel. I henhold til fjerde ledd kan Kongen ved forskrift fastsette nærmere regler for tildeling av spesielle tillatelser.

- **Forskrift om regulering av utførsel av vågehval (2001)**

Da Norge gjenopptok fangsten av vågehval i 1993, ble det praktisert et eksportforbud for vågehvalprodukter. Næringen arbeidet imidlertid målbevisst for å få åpnet for eksport. Et operativt DNA-register for vågehval var på plass, og regjeringen åpnet for eksport av vågehvalprodukter.

- **Opprettelse av Sjøpattedyrrådet (2001)**

Sjøpattedyrrådets formål er å gi faglige råd til Fiskeri- og kystdepartementet i spørsmål knyttet til sel- og hvalfangst, for å danne grunnlag for forvaltningens avgjørelser i reguleringssaker. Sjøpattedyrrådets vurderinger kan omfatte langsiktige forvaltningsstrategier for sjøpattedyrbestander så vel som råd knyttet til kortsiktige reguleringstiltak, herunder også deltakelse i og utøvelse av fangst. Sjøpattedyrrådet erstatter en ordinær høringsprosess. På bakgrunn av behandlingen i Sjøpattedyrrådet fremmer Fiskeridirektoratet forslag til forskrifter om deltakelse i og regulering av fangst av sel og hval overfor Fiskeri- og kystdepartementet, som fastsetter de ulike forskriftene.

- [St.meld. nr. 12 \(2001-2002\)](#)

I St.meld.nr. 12 (2001–2002) «Rent og rikt hav», konstateres det at regjeringen fortsatt vil legge FNs havrettskonvensjon til grunn som den overordnede rettslige ramme for alle tiltak i marin sektor.

- **Flere norske hvalarter fjernes fra den internasjonale rødlista (2007)**

I 2007 fikk en rekke norske hvalarter endret sin status på den internasjonale rødlista for truede arter og regner nå som bærekraftige arter igjen. Dette kan føre til ny fangst på arter som lenge har vært totalfredet (knølhval, hvithval, narhval, kvitnos, kvitskjeving og nise).

- [St.meld. nr. 46 \(2008-2009\)](#)

I St.meld.nr. 46 (2008–2009) «Norsk sjøpattedyr politikk», står det at den norske forvaltningen av hval er basert på FNs havrettskonvensjon, den best tilgjengelige vitenskapelige kunnskapen, og på Den internasjonale hvalfangstkommissjonen. Det står imidlertid også følgende uttalelse ” *Noreg følgjer dei folkerettslege pliktene sine til internasjonalt samarbeid om forvaltning av kval gjennom å delta i Den internasjonale kvalfangstkommissjonen, IWC. Men IWC fungerer ikkje i dag etter føremålet sitt. Organisasjonen er låst fast av politiske motsetnader. IWC er ute av stand til å gjere rasjonelle vedtak om forvaltningsspørsmål, trass i klare tilrådingar frå IWC sin eigen vitskapskomité*”. Dette viser tydelig norske myndigheters ståsted i den internasjonale debatten rundt hvalfangst.